

HURIDISCH

**DIGITALISERING EN ETHISCHE DILEMMA'S: WAAR
LIGGEN DE GRENZEN? DE ROBOTRECHTER IS SNELLER
EN GOEDKOPER, MAAR STAAT OOK TER DISCUSSIE**

**KRITISCH EN CREATIEF | BSA-CIRCUS | WAARHEID EN
METHODE | OMGAAN MET ONZEKERHEID | JURIDISCHE
GEBARENTAAL |**

INHOUD

Ethische dilemma's	4
Studenten Juridisch Adviesbureau	7
Legal design thinking	8
Carrière	10
Prikkel	11
Boek	12
Carrière	14
Veilige onzekerheid	16
Carrière	18
Gerechtstolken	19

Colofon

HURidisch is het magazine voor alumni en de beroepspraktijk van de opleidingen Sociaal Juridische Dienstverlening, HBO-Rechten en Kandidaat-Gerechtsdeurwaarder van Hogeschool Utrecht. Postbus 85397
3508 AJ Utrecht
T 088-481 81 81

Redactie

Loulou Edelman, Paul van Grinsven, Lidwien van der Pas

Hoofd- en eindredactie

Hogeschool Utrecht - Bas Nieuwenhuijsen

Vormgeving

Jo Design & Communication

Druk

Grafisch bedrijf Tuijtel

Redactiesecretariaat

Voor vragen, opmerkingen, adreswijzigingen of aanvragen kunt u terecht bij het Onderwijssecretariaat Recht:
T 088-481 97 30

K O R T

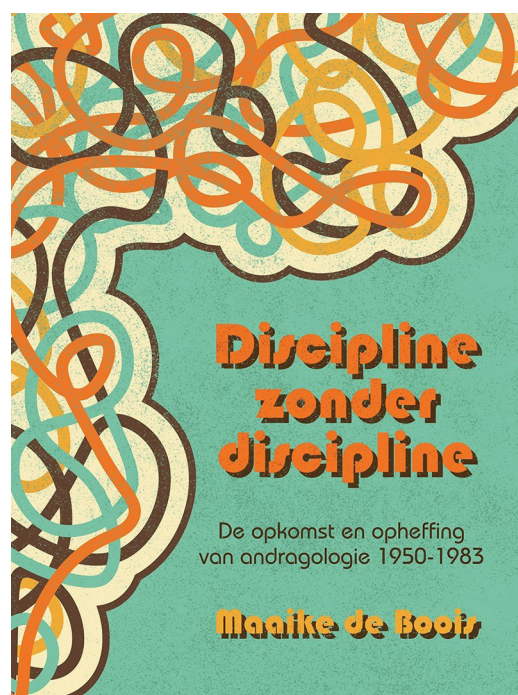
Discipline zonder discipline

Woensdag 12 september. Het is druilerig weer, 16 graden. Dan is er maar één optie: *create the sunshine in your day*. En dat deed promovendus Maaïke de Boois, tot dan toe duizendpoot van de HU en oud docente SJD-deeltijd.

Bij de Universiteit van Amsterdam vond ze haar onderzoeksobject, de opkomst en opheffing van andragologie 1950-1983, de wetenschap die de praktijk van het (her)vormings- en hulpverleningswerk voor volwassenen bestudeerde. Met verve verdedigde Maaïke haar proefschrift in de oude Lutherse kerk aan de Singel in Amsterdam. Onbevangen en bij de les trad zij haar opponenten tegemoet. Een hoogleraar beriep zich op zijn persoonlijke ervaring uit voornoemde periode, die afweek van wat in haar proefschrift stond. Zijn opmerking werd vriendelijk doch beslist door haar gepareerd: "Ik ben boven de persoonlijke ervaringen gaan staan en heb het analytisch benaderd". Met haar slotantwoord op een vraag: "Is dit voldoende? Ik denk het wel", kreeg ze de lachers op haar hand. Buiten haar performance wist ze ook de actualiteit in haar historische exegese in te brengen. Onderdelen van de andragologie zijn toentertijd niet opeens verdwenen maar worden nog toegepast in de praktijk van alledag. Daarnaast heeft zij ons geleerd om onderzoek te doen dicht bij die context. Maar je object beweegt. Dat pleit niet voor een geïsoleerde wetenschap zoals andragologie. Realiseer je ook dat als je het goed bedenkt, het niet altijd goed gaat lopen. Een problematisch punt hierbij vormde de begrenzing ten opzichte van andere wetenschappen en het welzijnswerk. Daarmee is ook meteen de (paradoxe) titel van haar proefschrift "Discipline zonder discipline" verklaard.

Maaïke de Boois, *Discipline zonder discipline*, de opkomst en opheffing van de andragologie 1950-1983, PhD thesis, Universiteit van Amsterdam, ISBN 978-94-9301-414-5.

Paul van Grinsven

Vernieuwing Praktijklijn SJD

In september zijn 140 tweedejaarsstudenten van de opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening begonnen aan hun praktijkopdrachten in het werkveld. Elke student zal gedurende een onderwijsperiode van 20 weken daadwerkelijk mee gaan lopen met een organisatie. Hierbij staan het onderzoekend vermogen en het aangaan van cliënt contacten centraal. Hiermee is de uitvoering begonnen van de vernieuwing van de Praktijklijn in de studie SJD. Doel is de samenwerking met het werkveld duurzaam en structureel vorm te geven, waardoor de aansluiting tussen (theoretische) studie en praktijk verbetert. De vernieuwde Praktijklijn bereidt studenten (nog) beter voor op de praktijk en met name hun stage in het 3e jaar. Dit innovatieve project wordt getrokken door Eelco Koot samen met Thomas Baggerman en Leon Oosterhuis en is mede mogelijk gemaakt door de toekenning van een Comenius Teaching Fellow-beurs. Aan het einde van dit studiejaar kan met een aantal partners in het werkveld concrete convenanten worden gesloten over duurzame samenwerking. Daarnaast zal het team via publicaties en presentaties kennis en ervaringen delen.

Bas Nieuwenhuijsen

Law in action

De term 'law in action' is het meest blijven hangen van de lectorale rede die onze ex-collega Ineke van den Berg uitsprak op 18 september jl. bij de hogeschool Inholland te Rotterdam. Een bijzondere middag, al was het alleen maar doordat deze lector niet in het middelpunt van de belangstelling stond, maar zich liet omringen door theater Vrij en blij en een keur aan sprekers die evenmin vies waren van de Engelse taal. Zo verzorgde onze collega Derkiene van der Ziel een inleiding over 'legal design thinking', te onderscheiden van 'legal tech'. Zij stuurt haar studenten het klaslokaal uit om bijvoorbeeld op de Uithof foto's te maken van borden of situaties die een relatie met recht hebben. Bij andere inleiders mocht ik de termen 'smart en visual contract' en 'customer designer project' noteren. Terug naar 'law in action'. De achterliggende bedoeling daarvan is dat studenten minder in de boeken duiken en meer de verhalen van mensen in wijken optekenen, het zogenaamde 'storytelling' dat van belang is voor het juridische domein. In het kader van

'access to justice for all' constateerde Ineke dat het aantal toevoegingen sterk is gestegen, juridische problemen nooit geïsoleerd voorkomen en het probleemoplossend vermogen van de samenleving verhoogd moet worden. Voor wetgevers, beleidsmakers en schrijvers van beschikkingen heeft ze een rake slagzin in petto: "Begrijp, voordat je begrepen wilt worden..." Misschien is die ook toepasbaar op het gebruik van sommige Engelse termen.

Toegankelijkheid van het recht, hoe het recht toegankelijker te maken in de eeuw van digitalisering, technologisering, globalisering, verstedelijking en klimaatverandering, lectorale rede Ineke van den Berg, Hogeschool Inholland 2018, ISBN 978-90-77812-59-4.

Paul van Grinsven

JOHAN OOSTLANDER OVER DIGITALISERING EN ETHISCHE DILEMMA'S

"HET GAAT NIET OM GOED OF FOUT, MAAR OM WAAR JE DE MEESTE WAARDE AAN TOEKENT"

MET DE NIEUWE MODULE DIGITALISERING & RECHT ZIT DE JURIDISCHE DEELTIJDOPLEIDING BOVEN OP DE ACTUALITEIT. BINNEN DEZE MODULE, DIE GROTENDEELS UIT DE KOKER KOMT VAN MARTIJN NOORDERMEER, VERZORGT GASTDOCENT JOHAN OOSTLANDER TWEE COLLEGES DIE HIJ ZELF HEEFT ONTWIKKELD OVER DE GEVOLGEN VAN DIGITALISERING EN TECHNOLOGISERING VOOR DE MAATSCHAPPIJ. WAT KOMT DAARIN AAN DE ORDE EN WAT IS DE RELEVANTIE VOOR JURISTEN?

Een citaat van de cursussite: "Technologie verandert de samenleving. (...) De virtuele en fysieke wereld raken steeds meer met elkaar verweven. Digitalisering beïnvloedt onze beslissingen en ons gedrag. Onder meer social media, (big) data en softwareplatforms bepalen welke informatie we zien en hoe we werken. De juridische professional vormt een spil in het web van de verantwoordelijke digitale samenleving." Dat klinkt overtuigend, maar wat betekent het concreet?

Oostlander: "Op advocatenkantoren nemen digitalisering en technologisering een grote vlucht. Er wordt gebruikgemaakt van databases voor jurisprudentie; in een paar seconden kunnen tienduizenden dossiers doorzocht worden, wat een mens nooit zou kunnen. Een robot kan heel snel nagaan welke rechters ontvankelijk zijn voor welk bewijsmateriaal. We hebben te maken met e-courts: een onlineomgeving waarin beide partijen hun documenten kunnen uploaden; op basis daarvan neemt een robot een beslissing. Het is wel verplicht dat een menselijke kantonrechter daar nog naar kijkt. Zonder het te weten heb jij waarschijnlijk toestemming gegeven aan je zorgverzekering om een meningsverschil over een betaling of iets dergelijks voor te leggen aan een e-court. Bol.com gebruikt het ook."

"IN AMERIKA ZIJN AL ROBOTADVOCATEN IN DE RECHTZAAL AANWEZIG"

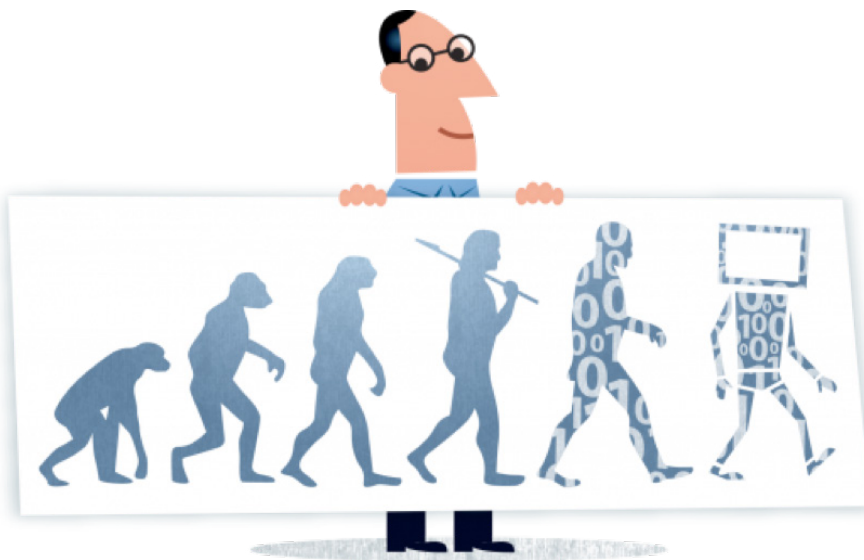
Oostlander: "Een belangrijk doel van mijn colleges is dat studenten reflecteren op de impact die sociale media en kunstmatige intelligentie hebben op ethisch, juridisch en sociaal-maatschappelijk vlak. Een student die bij de politie werkt, beschreef in zijn notitie bijvoorbeeld het zogenoemde 'omstandereffect': als ik getuige ben van een ongeval, ga ik dat dan eerst filmen en daarna hulp invoeren of andersom? En in de tweede plaats: mag de politie dat filmmateriaal als bewijs gebruiken, is dat legaal? Als we even bij het eerste voorbeeld blijven: het ethische aspect daarbij is de vraag: wat is juist handelen? Vind ik het belangrijker om bewijsmateriaal te verzamelen en mijn vrienden een filmpje te kunnen sturen? Of is het belangrijker om eerst een ambulance te bellen of zelf hulp te bieden? Ik vraag studenten ook om te beredeneren wat de impact is van de beschreven situaties op de bedrijfsvoering van de organisatie waar ze werken."

Ethiek

"Een ethisch dilemma dat ik met ze heb besproken, is dat van de software in de zelfrijdende auto. Als er onverwacht een kind oversteekt, naar welke kant moet de auto dan uitwijken? Aan de linkerkant rijdt een motorrijder met een helm op, aan de rechterkant een grote SUV. Op basis waarvan 'beslist' het algoritme nu wat de auto doet? Moet hij blikshade toebrengen aan de SUV of lichamelijk letsel aan de motorrijder? Je kunt je laten leiden door een norm, bijvoorbeeld: er mag zo min mogelijk schade ontstaan. Dan rijdt de auto in dit geval de motorrijder aan. Een andere norm is: er mogen zo min mogelijk slachtoffers vallen. Dan zal de auto de SUV aanrijden."

"Tegenwoordig maken veel bedrijven gebruik van big data, bijvoorbeeld voor cross-selling. Daarbij speelt altijd het dilemma: hoeveel privacy moeten we opgeven voor een nieuw product? Denk aan een gepersonaliseerd hypotheekvoorstel of bonusaanbiedingen van Albert Heijn op basis van jouw koopgedrag. Een student die bij een bank werkt, schreef: Mijn werkgever ontfutselt heel veel gegevens aan mensen waardoor het bedrijf floreert en ik mijn baan houdt. Wil ik daaraan meewerken? Ik kan ook proberen hier iets aan te veranderen of - als dat niet lukt - weggaan."

"Een dilemma waarmee we vrijwel dagelijks te maken hebben is: geef ik akkoord om cookies te plaatsen? Ga ik akkoord met de voorwaarden voor software-installatie? Ik weet dat ik daarmee een deel van mijn privacy

Algoritmes

"De robotrecht is sneller en goedkoper, maar staat ook ter discussie omdat de beslissingen niet transparant zijn. De algoritmes in de software worden gemaakt door mensen en daar liggen normen aan ten grondslag, maar welke? Er vindt ook geen publicatie van de uitspraken plaats en er is geen arbitrage mogelijk. In Amerika zijn al robotadvocaten in de rechtszaal aanwezig. Gaan we die kant op? Ik denk het wel, dat is niet te stoppen. En dat heeft consequenties voor het takenpakket van de jurist; vooral lager

gekwatificeerd werk zal verdwijnen, zoals brieven schrijven, dossiers analyseren en archiefwerk."

Oostlander heeft zowel een denk- als een doe-achtergrond: hij is opgeleid als werktuigbouwkundige en afgestudeerd filosoof. Hij heeft ruim tien jaar in de IT gewerkt en daar ook veel met legal-techvraagstukken te maken gehad. Als geen ander weet hij wat de gevolgen zijn van de voortschrijdende digitalisering door de maatschappij en hij deelt zijn ervaring graag en enthousiast.

Drs. Johan Oostlander, docent/trainer en supervisor

opgeef. Als ik 'nee' zeg, heeft dat impact op mijzelf en mijn omgeving, want ik krijg geen korting meer of ik kan geen gratis software downloaden. Dan komt de vraag naar voren: welke waarde is voor mij belangrijker? Participatie, financieel voordeel, software gebruiken die up-to-date is of bescherming van mijn persoonlijke gegevens? Hierover hebben we gediscussieerd in de groep en studenten kwamen met legio andere voorbeelden. Het gaat hierbij dus niet om goed of fout, maar om waar je de meeste waarde aan toekent."

Grenzen

"De studenten krijgen in één van de opdrachten ook de vraag: waar liggen voor jou de grenzen van digitalisering en technologisering? Eén van de antwoorden was: er moet bij de bewijslast rekening gehouden worden met emoties en context, en dat kan een robot niet. Andere studenten schreven: beslissingen door een robot moeten altijd omkeerbaar zijn, en: wij vinden dat de oordelen van een robot altijd moeten worden getoetst aan de waarden van een rechtvaardige samenleving. Ik vind het zelf heel belangrijk dat het Rathenau Instituut¹ vorig jaar twee nieuwe mensenrechten heeft voorgesteld in het rapport 'Mensenrechten in het robottijdperk'. Het eerste is: Mensen hebben recht op betekenisvol contact. Bijvoorbeeld in de

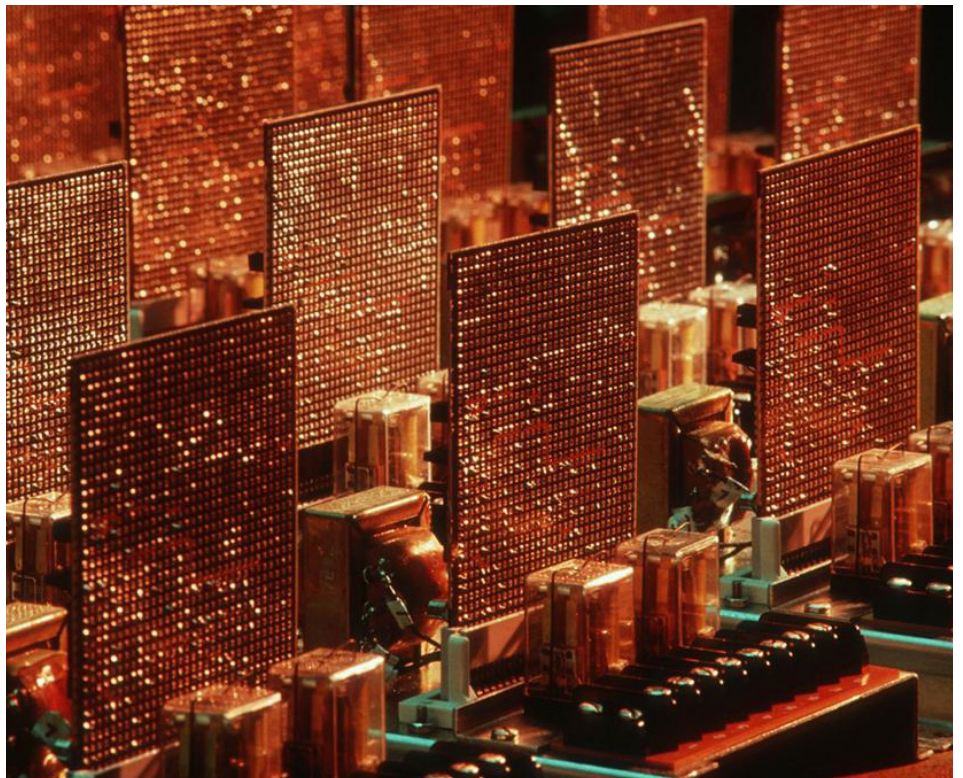
zorg, maar ook in het juridisch werkveld. Dit staat in contrast met het mechanische, instrumentele contact dat je met een robot hebt. En het tweede mensenrecht dat wordt voorgesteld is: het recht om niet gemeten, geanalyseerd of beïnvloed te worden. Dus ik moet boodschappen kunnen doen bij Albert Heijn, ook als deze supermarkt geen gegevens over mij heeft via een klantenkaart, bonuskaart of whatever. Het moet mogelijk zijn een belastingaangifte in te sturen zonder dat de overheid mij analyseert en in statistieken verwerkt."

"Ik merkte overigens dat de kennis van studenten over ethiek wat mager is. Ze herkennen wat ik vertel en komen zelf met voorbeelden, maar bijvoorbeeld een ethische gedragsregel bepalen, dat is vaak nog een brug te ver. Maar het is natuurlijk ook nog niet zo gemakkelijk, wat we van ze vragen!"

Lidwien van der Pas

Meer lezen: <https://www.dpa.nl/public/actueel/digitalisering-in-het-recht-wat-betekent-dit-voor-de-jurist/>

¹ Het Rathenau Instituut stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van wetenschap en technologie.

In hoeverre weegt een computer emoties en context mee?

JURIDISCHE ADVIEZEN VOOR EN DOOR STUDENTEN

Sinds kort is er een aparte balie bij STIP (Studenten Informatie Punt) op Padualaan 101: het Juridisch Studentenloket. Een proeftuin waar studenten gratis juridische adviezen geven aan andere studenten.

Docent Abdullah el Azouti is één van de drijvende krachten achter het nieuwe juridische adviesbureau. "Samen met een groep andere docenten begeleid ik dit project. Maar het Juridisch Studentenloket is vooral iets van, voor en door de studenten zelf. In februari zijn wij als projectteam van SJD- en HBR-docenten begonnen met het opstellen van een plan. Vervolgens hebben we er studenten bij betrokken. Zij vormen onder meer het studentenbestuur van het adviesbureau. Binnen kaders organiseren zij het advieswerk en voeren het uit. Tot de afgelopen zomer zijn we druk geweest met de voorbereidingen, sinds eind september loopt het bureau als pilot. Met een eigen balie bij STIP, dat kan niet beter!" STIP is immers de plek waar studenten met vragen naartoe moeten, en nu kunnen ze er dus ook terecht bij het Juridisch Studentenloket.

Maar hebben studenten dan wel juridische hulpvragen? Zeker, weet Eelco Baartse, voorzitter van het studentenbestuur van het adviesbureau. Baartse, derdejaars HBO-Rechtenstudent: "SJD-studenten hebben onderzocht welke juridische vragen onder studenten leven. Het gaat vooral om kwesties op het gebied van arbeidsrecht en consumentenrecht. Studenten hebben bijvoorbeeld een bijbaan om wat te verdienen, en ze kopen uiteraard weleens wat. Verder komen ze soms in aanraking met het bestuursrecht, bijvoorbeeld als het gaat om de studiefinanciering.

Het studentenbestuur, van links naar rechts: Joëlle Reedijk, Sinit Nezerab, Fatma Ucar, Eelco Baartse, Nawal Imaankaf en Edris Seyed na een geslaagd escaperoom-spel

Maar we kunnen ze bijvoorbeeld ook helpen als ze bezwaar willen maken tegen een bekeuring." Behoorlijk uiteenlopende vraagstukken dus. El Azouti: "Docenten begeleiden de studenten die adviezen geven. Na het spreekuur is er overleg over de hulpvraag en hoe je daarmee omgaat. En een docent geeft op het conceptadvies een 'go', 'go mits' of 'no go'." Die kwaliteitscontrole gaat niet ten koste van de snelheid, zegt Baartse. "Het adviestraject rondten we in principe in een week af, ook als het advies na een 'go mits' nog wat moet worden bijgesteld. Alleen als het een 'no go' is, duurt het iets langer, want dan moet je de zaak opnieuw bekijken."

Innovatief

Advies geven is overigens niet het enige wat het Juridisch Studentenloket doet. "Informatie verstrekken is ook een belangrijke taak", vertelt el Azouti. "We maken daarvoor vlogs en blogs en kennisfilmpjes. Belangrijk hierin is 'legal design': het grafisch vormgeven van juridische informatie." "Op die manier kunnen we complexe informatie toegankelijker maken", vult Baartse aan. Naast de balie als contactpunt maakt het Juridisch Studentenloket ook gebruik van digitale middelen, zoals sociale media en een website.

"We leren veel van het werk", vindt Baartse. Dat is, uiteraard, ook precies de bedoeling, stelt El Azouti vast. "Door bijvoorbeeld intakegesprekken te moeten voeren, komen studenten uit hun comfortzone. Dat is goed, leren in de praktijk is essentieel want juist daarvan worden ze professionals." Baartse en zijn collega-studenten hebben er veel voor over. "Ze moeten er minimaal 8 uur per week instoppen", legt El Azouti uit. "Daar staat geen beloning tegenover in de vorm van bijvoorbeeld EC's, ze kunnen er alleen wat aan hebben voor het Honourstraject." Baartse: "We doen het vrijwillig, leren er veel van en het is gewoon heel interessant." Na de pilotfase draait het Juridisch Studentenloket echt. Het huidige studentenbestuur blijft in 2019 nog aan, al zal de uitvoering meer bij andere studenten komen te liggen, want de meeste studentenbestuurders gaan in maart op stage en twee gaan afstuderen. "We willen het Juridisch Studentenloket verder uitbouwen en duurzaam maken", aldus Baartse. "Het adviesbureau is ingebed in het onderwijs, studenten moeten bij het Juridisch Studentenloket stage kunnen lopen en afstuderen. De verbinding met het onderwijs is heel belangrijk." ■

Bas Nieuwenhuijsen

**"LEREN IN DE PRAKTIJK IS ESSENTIEEL WANT JUIST
DAARVAN WORDEN ZE PROFESSIONALS"**

DERKIENE VAN DER ZIEL: “**LEGAL DESIGN IS MIJN NIEUWE LIEFDE**”

DERKIENE VAN DER ZIEL IS DOCENT BIJ DE OPLEIDING HBO-RECHTEN. EEN JAAR OF VIER GELEDEN MAAKTE ZIJ KENNIS MET EEN NIEUW VAKGEBIED: **DESIGN THINKING**.

Design thinking is een gestructureerd proces om voor een probleem een oplossing te ontwerpen. Later kwam zij in aanraking met *legal design* oftewel het anders vormgeven van juridische informatie. Dat heeft de opleiding al wat moois opgeleverd. Van der Ziel ontwikkelde voor de eerstejaarsstudenten namelijk de cursus Kritisch en creatief. Samen met collega's Maud van den Berg en Veysel Tan sleepte zij daarna een subsidie binnen om een keuzecursus *Legal design thinking* te ontwikkelen.

Kritisch en creatief

In de cursus Kritisch en creatief doorlopen docenten met de eerstejaars een creatief proces dat moet leiden tot een innovatief én klantgericht beroepsproduct. De studenten maken in twee dagen tijd, onder begeleiding van vier docenten, kennis met diverse creatieve technieken. Deze technieken zijn gebaseerd op lateraal denken, een methode die de Britse psycholoog, arts en managementauteur Edward de Bono ontwikkelde. Op de tweede dag maken de studenten kennis met *legal design* en kunnen zij beoordelen of dit bruikbaar is voor hun prototype van het beroepsproduct. Van der Ziel: “*Legal*

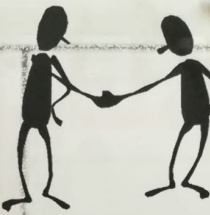
design houdt in dat je nadenkt over het presenteren van een beroepsproduct met juridische inhoud. Dat kan als tekst, maar je kunt ook beelden gebruiken. Met beelden kun je juridische content anders benaderen.” Studenten maakten bijvoorbeeld een ‘regeltegels’, een tegel die in portieken van flats kan worden geplaatst. Zo worden bewoners geïnformeerd over afspraken met betrekking tot geluidsoverlast. Een ander groepje studenten ontwierp een app voor op de mobiele telefoon waarmee algemene voorwaarden beter worden gelezen. Van der Ziel is erg trots op het resultaat van haar creatieve studenten: “De opleiding heeft lef getoond om mij hiermee aan de slag te laten gaan. De producten die de eerstejaarsstudenten hebben gemaakt, zijn fantastisch.”

Legal design thinking

Dit succes vroeg om een vervolg. Op 12 juni 2018 kregen Van der Ziel, Van den Berg en Tan een subsidie van € 25.000 van de Stuurgroep Onderwijsinnovatie. Dit bedrag gaan zij gebruiken om een keuzecursus *Legal design thinking* te ontwikkelen voor studenten in het derde jaar van de opleiding. Doel van deze cursus is de van oudsher verbale

“MET BEELDEN KUN JE JURIDISCHE CONTENT ANDERS BENADEREN”

Afspraken

Tussen 22:00 en 08:00 uur dient het stil te zijn. De volgende activiteiten mag u niet uitvoeren tussen de tijdstippen:

Klussen kan als zeer storend worden ervaren in de avond- en ochtenduren.

Hard gepraat en schreeuwen zorgt voor overlast. Zorg ervoor dat eventuele kinderen overdag hun energie kwijt kunnen, zodat iedereen 's avonds van de rust kan genieten.

Als we aan woongenot denken, denken de meesten van ons meteen aan muziek. Draai gerust muziek tussen de tijden dat het mag, maar houdt rekening met uw burens. Feestje? Geef dit uiterlijk 2 dagen voor het feest door aan de huismeester

REGELTEGEL

Binnenkort in uw portiek, de regeltegels! Deze grote regeltegels worden in elke portiek geplaatst van onze gebouwen.

Hier zullen wij alle afspraken met betrekking tot geluidsoverlast plaatsen. Zo werken wij samen aan een fijne woonsfeer. We dienen rekening met elkaar te houden, om elkaars woongenot te garanderen!

Hieronder treft u het prototype aan die u kunt verwachten op een echte tegel.

De regeltegels worden in de volgende hallen op de volgende data geplaatst:

Hal 1 tot en met 30	30 januari 2019
Hal 30 tot en met 60	2 februari 2019
Hal 60 tot en met 93	3 en 4 februari 2019

De regeltegels worden van 09:00 uur tot 18:00 uur geplaatst

wereld van het recht te verrijken met beeldtaal om de toegang tot het recht voor burgers eenvoudiger te maken. Studenten zullen erin worden getraind om vanuit de vraag van de cliënt te denken. *Design thinking* is een methode om te komen tot innovatieve oplossingen. Van der Ziel: "Als we een nieuwe cursus ontwerpen, zetten we in dat proces zelf ook technieken in als lateraal denken en *design thinking*. Daar leren we van, doordat we de methode zelf ervaren." De docenten willen de cursus aanbieden vanaf studiejaar 2019-2020. De cursus is ook in te zetten als onderdeel van een scholingsaanbod voor alumni HBO-Rechten en als deskundigheidsbevordering van docenten HBO-Rechten.

Nieuwe liefde

Van der Ziel studeerde Rechtsgeleerdheid aan de Vrije Universiteit Amsterdam en werkte aan het begin van haar loopbaan als jurist bij Bureau Rechtshulp Utrecht. Later werd ze docent bij HBO-Rechten aan de HU. "Een geweldige match. En nu heb ik *legal design* en *design thinking* ontdekt, zo'n mooie combinatie van

alles wat ik leuk vind." Van der Ziel is dan ook aanstekelijk enthousiast over het vakgebied. "Het voelt echt als een nieuwe liefde. Ik kan er creativiteit in kwijt die ik nooit heb gevonden in de juridische wereld. Voor mij is dat zó'n winst. Tegelijkertijd vind ik het heel spannend, omdat ik niet ben opgeleid in de designwereld. Ontwerpers denken heel anders dan juristen. Ik vind het een uitdaging om te kijken of ik die werelden bij elkaar kan brengen. Zo kun je juristen opleiden die op een andere manier naar het recht kijken en de gebruiker van het recht centraal stellen. Op die manier kun je werken naar recht dat toegankelijker is, dat is mijn ideaal."

Lectorale rede

Op 18 september van dit jaar sprak Ineke van den Berg haar lectorale rede uit bij Hogeschool Inholland in Rotterdam. Van der Ziel was bij die gelegenheid uitgenodigd om het publiek te informeren over het toepassen van *legal design* in het onderwijs. Over de cursus Kritisch en creatief vertelde zij een anekdote: "Na een inleidend hoorcollege hebben we zestig studenten per dag uitgenodigd

voor een eerste kennismaking met creatief denken én hun opdrachtgever. Bij de start van deze dag hebben we studenten de Uithof op gestuurd en gevraagd om binnen twintig minuten drie juridische beroepsproducten te fotograferen. Prachtig om te ervaren dat studenten eerst in de veronderstelling verkeerden dat we her en der op de Uithof een dagvaarding, algemene voorwaarden, een huurovereenkomst etc. hadden verstoep, vervolgens dachten 'wat moeten we dan gaan zoeken?' en daarna vol enthousiasme terugkwamen met soms wel tien tot vijftien foto's en overall juridische beroepsproducten zagen!" Van der Ziel blikt terug: "Het optreden bij Ineke was heel leuk. Mensen reageerden enthousiast. Ik word zelf zo blij van dit vakgebied dat het ook op anderen overkomt." ■

Loulou Edelman

BRUGGENBOUWER

**"MENSEN MET ELKAAR
VERBINDEN, IS MIJN STERKE
KANT"**

Ryuji de Keyzer combineert graag de vier pijlers in zijn leven: rechten, business management, IT en sport. "Vanuit Capgemini werk ik momenteel bij Nike in een gedreven en enthousiast team, waar ik mij bezighoud met risk management. Stel dat een bedrijf met Nike wil samenwerken om bijvoorbeeld een app te ontwikkelen, dan kijk ik of zo'n app voldoet aan de standaarden die Nike hanteert. Eventueel geef ik aanwijzingen voor verbeteringen, en uiteindelijk keur ik het goed of niet."

"Ik ben begonnen met de studie International Business and Management Studies in Arnhem. Business management en rechten hebben een wisselwerking voor mij, ik deed vakken op beide terreinen. Uiteindelijk vond ik rechten interessanter en ben ik in 2007 overgestapt naar de HBO-Rechtenopleiding van Hogeschool Utrecht, waar ik in 2013 mijn diploma heb gehaald. De studie heeft een goed fundament gelegd. Ik ben breed opgeleid. We hadden veel goede docenten, onder wie Derkiene van der Ziel en Veysel Tan, die echt een inspiratiebron voor mij was. De studie was praktijkgericht en er was veel aandacht voor zaken als presenteren en debatteren. Daar heb ik nog altijd veel plezier van in mijn werk."

"Na mijn studie heb ik voornamelijk voor de publieke sector gewerkt, maar wilde ik meer de corporate kant op en begon als due diligence- en anti-witwasanalist. Ik heb hierna de overstap gemaakt naar PwC waarbij ik met een fantastisch team ervoor zorgde dat de Global Mobility van klanten nationaal en internationaal goed verliep. Tegelijkertijd deed ik de master Fiscaal Recht aan Nyenrode, maar dat bleek het toch niet te zijn voor mij. Ik wilde mij verder ontwikkelen op het gebied van business en IT en ben vervolgens naar Capgemini gegaan als consultant binnen Business Technology Services in de marktgroep Openbare Orde en Veiligheid. Ik maak de vertaalslag, de verbinding tussen klant en bedrijf. Aan de Open Universiteit doe ik nu een Master Business Administration. Strategie, innovatie en leiderschap interesseren mij."

"Je moet het beste van je leven maken en jezelf blijven uitdagen, uit je comfortzone stappen. Zo ben ik actief geworden binnen het Global Diplomatic Forum, een onafhankelijke organisatie die jongeren betreft bij diplomatie. Ik ben net terug van een diplomatieke top in Maleisië waarbij ik onder meer heb meegedacht over de vraag hoe je de lidstaten van de ASEAN, de Association of Southeast Asian Nations, nauwer kunt laten samenwerken. Mijn idee was: bouw een digitaal platform om reizen binnen en naar ASEAN-landen makkelijker te maken. Een portal waarop je als reiziger inlogt om, na grondige checks, een visum te krijgen. Daar betaal je een tarief voor en dat geld stopt de ASEAN in een potje voor verbetering van de positie van sociaal zwakkere groepen en/of landen. Mijn voorstel is heel positief ontvangen, ik ga nu helpen om het te realiseren. Mensen met elkaar verbinden, is mijn sterke kant." ■

Bas Nieuwenhuijsen

HET BSA=CIRCUS

Als een voltijdstudent in het eerste studiejaar niet tenminste 50 van de maximaal 60 studiepunten haalt, is het einde oefening, tenzij de student bijzondere omstandigheden weet aan te voeren, zoals sterfgevallen of ziektes die aantoonbaar tot studievertraging hebben geleid. De student wordt gehoord en kan zich in juni aanmelden. Twee weken vóór en twee weken na de zomervakantie, is de voltallige examencommissie van het Instituut voor Recht, zes personen en een ambtelijk secretaris die voor de (logistieke) ondersteuning zorgdraagt, volop bezig met de afhandeling van een kleine 100 verzoeken om uitstel van het bindend studieadvies (BSA). Bij uitstel mag de student op de opleiding blijven.

Wie zou denken dat die bijzondere omstandigheden eerder in het studiejaar zijn gemeld, komt bedrogen uit. Meestal gebeurt dat pas medio juni tot begin juli bij de decaan. Die is dan niet te beroerd om die omstandigheden met terugwerkende kracht te ondersteunen met een vaak magere motivering. Een koppel uit de examencommissie hoort de student en schrijft na ingewonnen adviezen bij decaan en studieloopbaanbegeleider een beschikking, maar nadat alle gevallen in de voltallige vergadering van de examencommissie zijn besproken. Bij een negatief advies dient de student tijdens de zomer standaard een bezwaarschrift in, al dan niet met behulp van een advocaat. De afgewezen student wordt opnieuw gehoord door een ander koppel uit de examencommissie dat de casus geheel opnieuw bekijkt. Ook nu worden alle gevallen in de voltallige vergadering van de examencommissie besproken. Twee smaken: het bezwaar wordt gegrond of ongegrond verklaard. Wordt het ongegrond verklaard, dan gaat de student veelal met inschakeling van een advocaat in beroep bij het studentvriendelijke College van Beroep voor de Examens (CBE). Voordat de examencommissie haar verweerschrift schrijft, moet er een schikkingsgesprek

**“ALTIJD WIJZEN ZE NAAR DE ANDER,
NOOIT KIJKEN ZE NAAR ZICHZELF”**

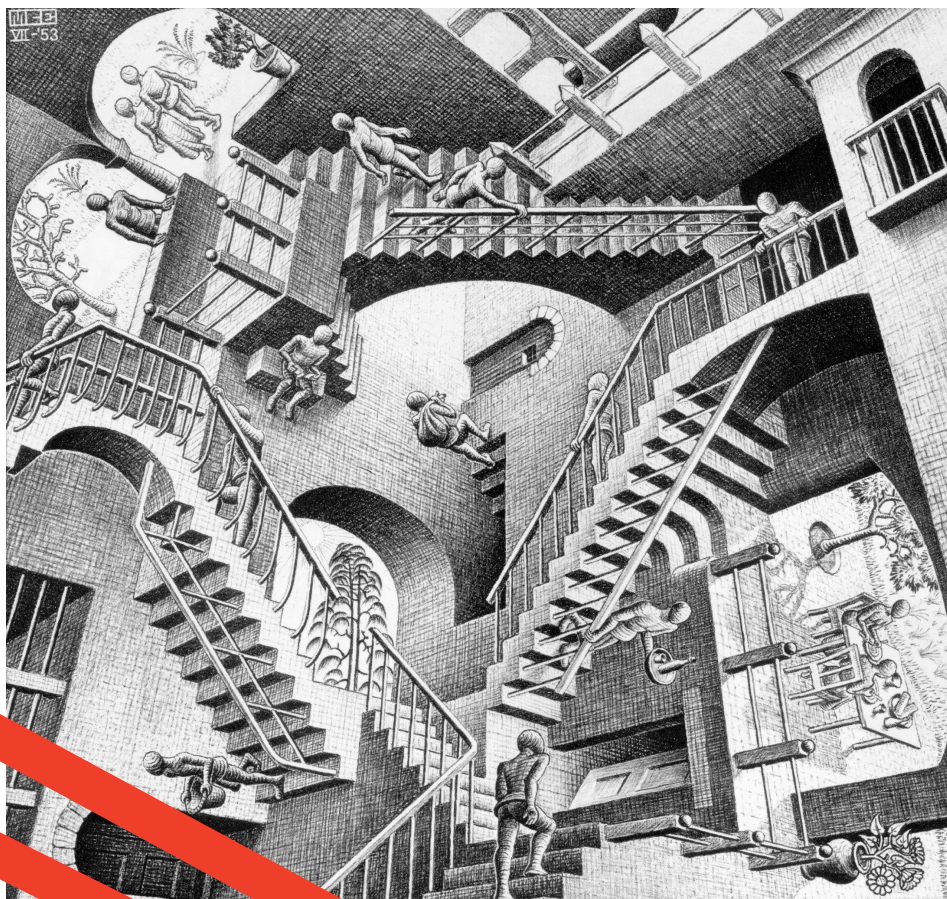
plaatsvinden. Krijgt de student geen schikking of genoegdoening bij het CBE, dan kan die altijd nog in beroep bij het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs (CBHO) te Den Haag. Dat is een wildvreemde rechtsgang, omdat opeens de procespartij van gedaante verandert. Niet langer is die partij de examencommissie maar het CBE. Als ik deze doorgeslagen rechtsbescherming aan collega's en studenten in het buitenland uitleg, zie ik of ogen vol ongeloof voor me of kronkelt die persoon over het tapijt van de lach. Wat ernstiger oogt, is dat studenten die werkelijk iets mankeren, het nooit groter maken dan het is en juist de studenten die niet zoveel mankeren, er 'van alles en nog wat' bij halen. Meestal wijzen ze naar de ander (hartaanval oom X, overlijden tante Y of opa Z) of een bepaalde medische situatie (oorontsteking of vitaminetekort), maar nooit kijken ze naar zichzelf. Tegelijkertijd zijn er studenten die dezelfde *life events* doormaken en hun 50 of 60 studiepunten gewoon halen. Is hier dan de proefballon van minister Van Engelshoven om de BSA-norm naar 40 EC te verlagen de oplossing? Nee, net als dat nu al het geval is, leidt dit alleen maar tot een stuwmeer van vertraagde studenten die eerder uitstel BSA kregen en na het verdwijnen van die bijzondere omstandigheden meestal niet beter presteren. Toch is er in dat geval één grote winnaar: de commerciële aanbieder van cursusedagen als 'Hoe gaat u om met de psychische druk van uw studenten?' ■

Paul van Grinsven

WAARHEID EN METHODE

IN DE VORIGE AFLEVERINGEN BESPRAKEN WE 'DE WET ALS KUNSTWERK' VAN WILLEM WITTEVEEN EN 'HET PROCES SOCRATES' VAN I.F. STONE. DEZE KEER IS ER AANDACHT VOOR HET MAGNUM OPUS 'WAARHEID EN METHODE' VAN HANS-GEORG GADAMER (1900-2002). OMDAT DUITSE FILOSOFEN IN DE REGEL MOEILIK LEESBAAR ZIJN, ZAL IK IN DEZE UITEENZETTING OOK EIGEN VOORBEELDEN VERWERKEN.

De wereld van M. C. Escher kent vele gezichtspunten

Wat hebben kunst, spel en recht met elkaar van doen? Gadamer gebruikt hiervoor het kernwoord 'verstehen'. Dat verstaan gaat verder dan begrijpen. Je verhoudt je tot het kunstwerk, het spel of de rechtsregel. Als bijvoorbeeld een kunstschilder zijn klodders verf op het doek werpt (Jackson Pollock) dan wel met zijn penselen er zorgvuldig op strijkt (Edward Hopper), heeft die schilder daar een idee of bedoeling bij. Dat laat onverlet dat de bezoeker van een museum vanuit zijn bewustzijn in een andere verhouding tot dat kunstwerk kan verkeren, een verhouding die soms ver afstaat van de bedoeling van de schilder. "Ons verstaan is niet specifiek gericht op de formele kwaliteit die het als kunstwerk toekomt, maar wat het ons zegt." Wie wel eens in conclaaf gaat met kunstenaars, weet dat zij dit proces beseffen. Zelden hoor je een kunstenaar aan de vragensteller uitleggen wat die in het schilderij of beeldhouwwerk moet zien. Hetzelfde gaat op voor een spelopvatting. Het lijkt zo simpel: we passen de spelregels toe. Toch moet je dat niet onverkort doen. Aan de andere kant mag het spel ook niet afhankelijk zijn van het subjectief oordeel van de deelnemer. Nee, het dient een hoger doel. Wie dat goed begrepen heeft, is Toon Tellegen. Ik vermoed dat deze

**"APPLICATIE VAN DE WET VINDT ALTIJD
IN HET HEDEN PLAATS"**

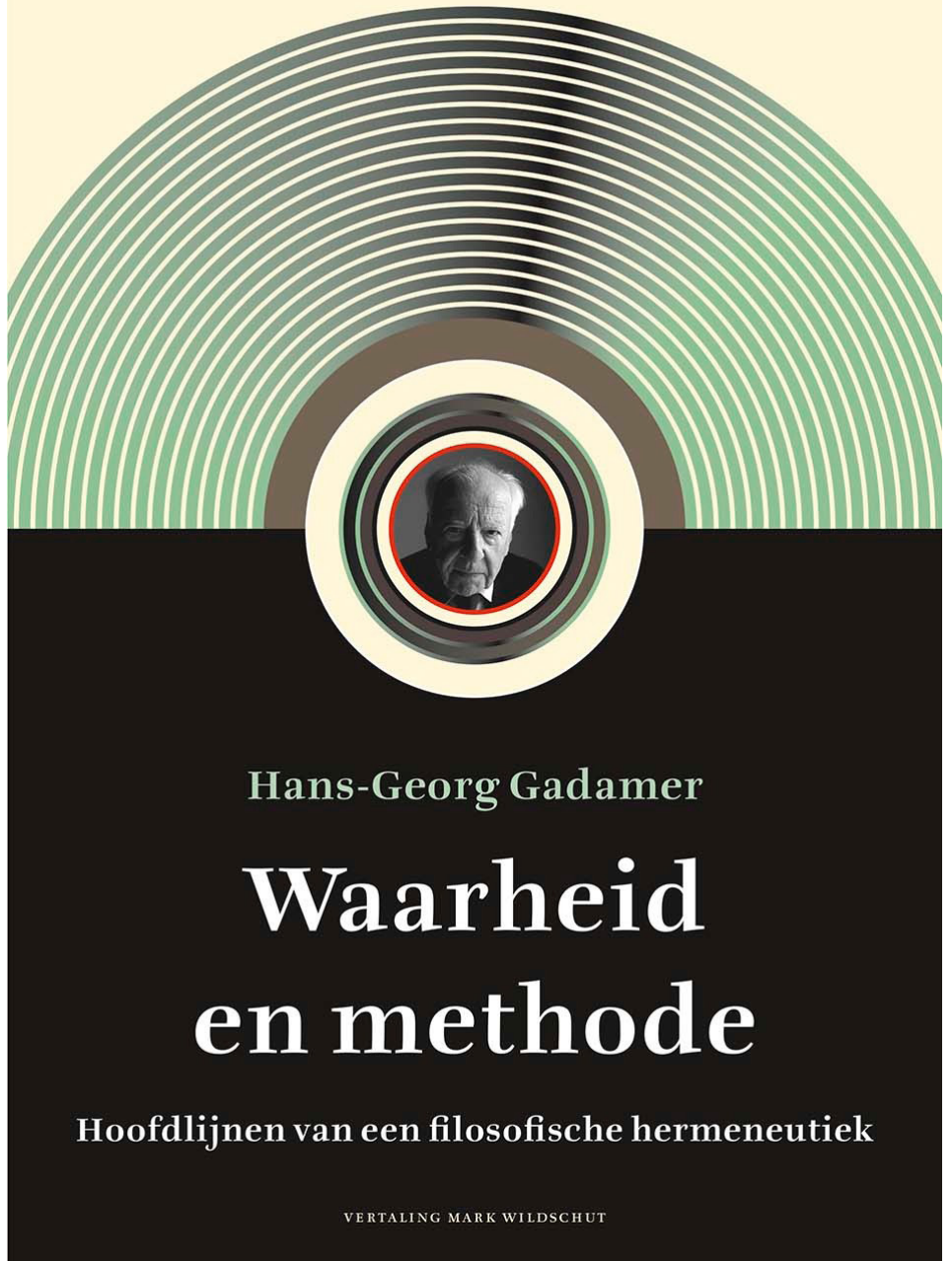
auteur van dierenverhalen, die hij als metafoor gebruikt voor het mensenleven, het werk van Gadamer nooit heeft gelezen. Toch schrijft hij in zijn geest.

Een eekhoorn ging verstoppertje spelen met een krekel. Toen die laatste zich verstopte, riep de leeuwerik: "Je mag gaan zoeken". De eekhoorn zocht nauwkeurig, draaide ieder steentje om, bespiedde ieder gaatje in de grond, maar vond de krekel niet. Aan het eind van iedere dag komt de krekel tenslotte tevoorschijn om de eekhoorn vrolijk op de schouder te slaan. "Geweldig. Je hebt mij niet gevonden! Ha, ha! Morgen gaan we verder!" Na een maand vergeefs zoeken, wil de eekhoorn er de brui aan geven. De krekel wil daar niet van weten. "Eerst moet je mij vinden." Anders gezegd: regel is regel. De eekhoorn zoekt nog enkele dagen verder terwijl de tranen in zijn ogen staan. Toen hij op een ochtend niet meer in het bos verscheen, begaf de boze krekel zich naar het huis van de eekhoorn. "En hoe hij ook zocht, in welke hoeken of gaten ook, binnen of buiten, boven of onder de grond, hij vond de eekhoorn niet." Moraal van dit verhaal van Tellegen: met het volgen van regels zonder oog voor de geest van het spel was de inzet van de krekel van meet af aan ondermijnend. Door de krekel werden de regels van het spel niet verstaan, namelijk dat het ook moet gaan om spelvreugde en vermaak, het hoger doel.

Niet alleen historisch

Ook de juridisch geschoolde lezer zal zich moeten 'verstehen' met de regels van het recht. Dat verstaan gaat verder dan (wetenschappelijke) kennis van de wettelijke regels en de bedoeling van de wetgever. Je bekijkt de regels als de toeschouwer van een kunstwerk en je verhoudt je daartoe. Dat betekent dat praktijkjuristen, docenten maar ook studenten niet kunnen blijven steken in een (historische) uitleg die niet verder gaat dan de regels zelf en de bedoeling van de wetgever. Kennis en waarheid zijn dus niet alleen bereikbaar via streng wetenschappelijke methodes.

Daarnaast verdedigt Gadamer de praktijk van het interpreteren. Hij vergelijkt de wet zelfs met de Bijbel. "Een wet wil niet historisch worden begrepen, maar moet door de uitleg in haar rechtsgeldigheid geconcretiseerd worden. Evenzo wil een religieuze verkondigingstekst niet louter als historisch document worden opgevat, maar zo dat hij zijn heilswerkzaamheid uitoefent. Dat impliceert in beide gevallen dat de tekst, of het nu de wet is of de heilsboodschap, wil deze adequaat worden begrepen, dus: overeenkomstig

de aanspraak die de tekst maakt, op elk ogenblik, dat wil zeggen: in elke concrete situatie opnieuw en anders moet worden begrepen. Begrijpen c.q. verstaan is hier altijd toepassen." Met een duur woord heet dit hermeneutiek. In onze tijd mogen de salafisten zich zijn zienswijze aantrekken. Zij zijn geneigd de Koran als een historisch document te zien dat alleen letterlijk geïnterpreteerd kan worden. In de ogen van Gadamer kan dat dus niet.

Gadamers 'verstehen' geeft ook, denk ik, een verklaring waarom in onze tijd een grote vis als de politicus Wilders met zijn vergaande uitspraken over de islam telkens vrijuit gaat, terwijl nog geen dertig jaar daarvoor een toch kleine vis als Hans Janmaat keer op keer strafrechtelijk veroordeeld werd voor zijn uitspraken als "Nederland is vol" en "zodra wij aan de macht komen, schaffen we de multiculturele samenleving

af". Tegenwoordig is de vrijheid van meningsuiting, hoe kwetsend die mening ook klinkt, een groot goed gebleken, dat anders dan voorheen in de rechtspraktijk minder strafrechtelijke beperkingen kent. Dit terwijl de tekst van de artikelen 137 c t/m e van het Wetboek van Strafrecht alsmede de bedoeling van de wetgever nog steeds hetzelfde luiden. Of zoals Gadamer dat uitdrukt: "Het zijn dus geen normen die in de sterren geschreven staan of in een in moreel opzicht natuurlijke wereld hun onveranderlijke plaats zouden hebben..." Applicatie van de wet vindt altijd in het heden plaats.

Hans Georg Gadamer, *Waarheid en methode, hoofdpijnen van een filosofische hermeneutiek*, uitgeverij Vantilt 2014, vertaling Mark Wildschut, ISBN 978 94 6004 177 8. ■

Paul van Grinsven

GEGEVENSBESCHERMING

**"DE SJD-OPLEIDING IS ZEKER
BINNEN DE ZORG ERG
WAARDEVOL"**

Na haar mbo-opleiding Juridisch Medewerker Sociale Zaken wilde **Melissa van den Broek** verder studeren. "Ik werkte al sinds mijn stage tijdens de mbo-opleiding bij Active4you in Eindhoven, een organisatie die zorg biedt aan mensen die begeleiding nodig hebben in hun dagelijks leven. Maar ik voelde me veel te jong om te stoppen met leren, dus ging ik de deeltijdstudie Sociaal Juridische Dienstverlening volgen aan de Hogeschool Utrecht. Vanuit mijn vooropleiding een logische keuze."

"Door de studie leerde ik de wereld van onze cliënten beter kennen. Ik heb allerlei cursussen gedaan over onderwerpen zoals: hoe denken of bewegen cliënten zich? Hoe ga je met ze om, hoe ga je met ze in gesprek? De psychische en sociale aspecten trokken mij erg aan. Natuurlijk heb ik ook veel gehad aan de juridische kant van de opleiding. De Wet maatschappelijke ondersteuning en de Jeugdwet, om maar een paar voorbeelden te noemen, zijn belangrijk voor het werk van Active4you. De studie sloot goed aan bij mijn werk."

"Ik ben net afgestudeerd, in september. Mijn afstudeeronderzoek ging over de bescherming en het delen van persoonsgegevens van cliënten, daar was en is veel over te doen, mede dankzij de Algemene verordening gegevensbescherming die in mei van kracht is geworden. Het is belangrijk dat wij bij Active4you goed hiermee omgaan, de administratie rondom de cliënten moet op orde zijn. Onze cliënten hebben bovendien te maken met andere zorgverleners en instanties, waarmee wij moeten communiceren. Ook daarin speelt gegevensbescherming een rol: je moet bijvoorbeeld de juiste bestanden delen en die op een veilige manier versturen. Juist in die onderlinge communicatie kan het mis gaan."

"Bij Active4you ben ik nu Functionaris gegevensbescherming, maar ik heb er allerlei functies gehad in de afgelopen vijf jaar. Ik ben er gestart als medewerker van het Cliëntenbureau en Juridisch medewerkster, daarna werd ik kwaliteitsmedewerker. Dan kijk je naar eventuele risico's, gevaren en wat er organisatorisch allemaal beter kan. Daarnaast stuur ik als coördinator de vrijwilligers aan. Die groep heb ik zelf opgezet, Active4you had eerder nog geen vrijwilligers. Studeren doe ik nu even niet, ik heb net een huis gekocht. Maar ik sluit zeker niet uit dat ik nog eens naar de universiteit ga, al weet ik nu nog niet welke studie ik dan zou doen. De SJD-opleiding is zeker binnen de zorg erg waardevol." ■

Bas Nieuwenhuijsen

DE RECHTSSTAAT

Samen met andere studenten stelden de studenten Harmen van Middelkoop en Sinit Nezerab een brochure op over de rechtsstaat. Harmen stond al eerder in dit blad als winnaar van het Groot Dictee van het Instituut voor Recht (IVR). Sinit zit sinds kort in het bestuur van het juridisch adviesbureau van het IVR dat informatie en advies geeft op het gebied van onder meer wonen en werken.

Al voor de zomer presenteerden de Honours-studenten het boekje en overhandigden ze het eerste exemplaar aan de opleidingsmanager van HBO-Rechten voltijd, Jos Janssen. "Leuk zo'n presentatie om opa's en oma's uit te nodigen", relateert Van Middelkoop. "Toch een stukje bevestiging en een mooie afsluiter", vervolgt Nezerab. Tijdens de open dagen van HBO-Rechten voltijd wordt deze brochure uitgereikt. Eensgezind tonen zij zich over de toegevoegde waarde van dit Honours-project. "Het is niet aanbodgericht maar je gaat met elkaar in discussie."

Hoe actueel de brochure is, laat het volgende citaat uit Van Middelkoops essay zien. "In de Rule of Law Index 2017-2018 van het World Justice Project staat Nederland op de vijfde plaats van honderddertien geanalyseerde landen. Deze index weegt een aantal factoren mee, waaronder machtsbeperking van de overheid, afhandeling van civielrechtelijke en strafrechtelijke zaken, corruptie, veiligheid en bestaande instanties. Met een score van 0.85 uit 1.00 is er ruimte voor verbetering, maar ook een realisatie dat we op de goede weg zijn. Ter vergelijking, Polen staat op de vijfentwintigste plek met een score van 0.67 uit 1.00." Hij concludeert: "De grondwet en de onafhankelijke rechtsspraak draagt daar aanzienlijk aan bij. Naast wettelijke kaders is de mentaliteit van Nederlanders daar ook naar. Nergens ter wereld is het vertrouwen in de overheid zo groot als hier."

Sleepwet

Even actueel is het essay van Nezerab over de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (Wiv), door tegenstanders ook wel 'de sleepwet' genoemd. "De discussie omtrent de

nieuwe complexe wet richt zich op twee elementen. Ten eerste de bevoegdheid tot 'ongericht tappen', en ten tweede de gevolgen van de inzet van het middel voor de burger. Met de nieuwe wet mogen Inlichtingendiensten grote groepen mensen hacken, nu mag dat alleen bij een verdachte. Met de nieuwe wet echter mag dat ook bij bekenden van de verdachten zoals een broer, een vriend, een huisgenoot, de buurman/-vrouw.

De tweede verandering is dat de Inlichtingendiensten ook al het internetverkeer ongericht mogen aftappen, bijvoorbeeld openbare wifi-hotspots. Denk hierbij aan een terreurverdachte die geregeld met de trein reist. In zo'n geval kunnen

de geheime diensten het dataverkeer van alle treinreizigers op dat traject verzamelen."

Haar conclusie liegt er niet om. "Naar mijn mening zal de overheid - door de sleepwet in leven te roepen - haar eigen constituties ontkrachten. Ik vind het ongericht aftappen en hacken van informatie een schending op de privacy en vrijheid van de burgers. Het is een inbreuk op onze grondrechten en dus ook op onze rechtsstaat. Hierdoor is er een te grote kans dat vele onschuldige burgers onnodige, negatieve en ingrijpende consequenties moeten dragen." De essays van de studenten zijn doorspekt met hun eigen visie. Gaat dat lezen! ■

Paul van Grinsven

Harmen van Middelkoop en Sinit Nezerab

"JE GAAT MET ELKAAR IN DISCUSSIE"

VEILIGE ONZEKERHEID IN DE AFSTUDEERFASE

Stijn Bollinger: "We willen de onzekerheid niet weggooien, maar leren hanteren"

"WE KUNNEN ER WEL EEN SPECIAL OVER MAKEN!" WAS DE REACTIE VAN STIJN BOLLINGER OP MIJN VRAAG OF ER AL GENOEG TE VERTELLEN VIEL OVER DE ONTWIKKELWERKPLAATS. VOOR DIT ONDERDEEL VAN HET PROJECT 'VEILIGE ONZEKERHEID IN DE AFSTUDEERFASE' IS IN MAART 2018 EEN COMENIUSBEURS TOEGEKEND.

De 'factorenwaaier': dit is een hulpmiddel om de 7 factoren te bespreken die een rol spelen bij onzekerheid.

Bollinger - hoofddocent bij het Instituut voor Recht en senioronderzoeker bij het lectoraat Methodologie van Praktijkgericht Onderzoek - is projectleider. Tijdens zijn promotieonderzoek, dat vijf jaar geleden is afgerond, ervoer hij zelf hoe het is om je onzeker te voelen tijdens een onderzoeksproces. Daardoor ontstond zijn interesse voor dit onderwerp.

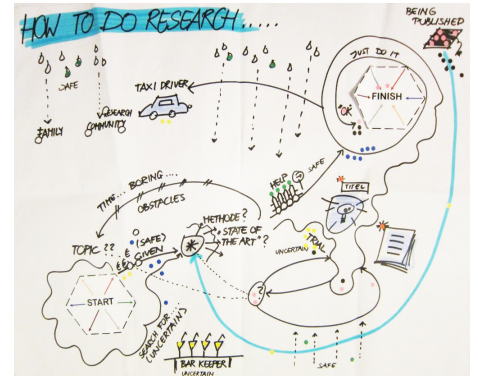
Bollinger: "Een onderzoeksproces kent pieken en dalen: soms ben je wanhopig, soms sta je op de hoogste berg te juichen. Je weet niet waar je moet beginnen en opeens heb je goud. Dit herkende ik bij studenten die ik begeleidde bij het afstuderen. Ik ben me erin gaan verdiepen wat die onzekerheid veroorzaakt. Het onderzoek dat daaruit voortkwam, sloot mooi aan bij het lectoraat Methodologie van Praktijkgericht Onderzoek van Daan Andriessen. Hij is opdrachtgever en ik voer het project uit, samen met Ritie van Rooijen, van het Instituut voor Ecologische Pedagogiek. Inmiddels hebben we het onderzoeksterrein verbreed van de afstudeerfase naar het hele onderwijs en het werkveld, want onzekerheid speelt ook daar een rol."

Vertaalslag

"Uit ons onderzoek onder studenten is gebleken dat zeven factoren van belang zijn bij die onzekerheid: één daarvan is de vertaalslag van wat je ziet naar wat je daarmee moet. Je ontdekt iets, daar moet je zelf chocola van maken en vervolgens moet je dat ook nog helder op papier kunnen zetten zodat een ander

**"JE WEET NIET WAAR JE MOET BEGINNEN
EN OPEENS HEB JE GOUD"**

Met een 'process map' kunnen studenten het onderzoeksproces visualiseren en nagaan hoe ze hun onzekerheid positief kunnen inzetten.

Comenius

Comenius was een 17de-eeuwse pedagoog en onderwijsvernieuwer. Hij wordt wel de grondlegger van het moderne onderwijs genoemd. Hij deed onderzoek naar vernieuwende onderwijsmethoden en probeerde ze ook uit in de praktijk. Het Comeniusprogramma (van de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) financiert projecten die direct bijdragen aan de vernieuwing en verbetering van het hoger onderwijs.

het begrijpt. Daarbij neem je voortdurend grote en kleine besluiten waarin je jezelf laat zien: ik perk het op deze manier in, ik vind dit interessant of belangrijk. Ook die zelfonthulling maakt onzeker, zeker in het onderwijs, waar steeds een docent klaar staat om daar wat van te vinden. Dat oordeel is een derde factor. Het is de bedoeling dat de inhoud wordt beoordeeld, maar het voelt vaak alsof het over jou als persoon gaat."

"Een van de redenen waarom we de beurs gekregen hebben, is dat dit een project is door studenten voor studenten: zij ontwikkelen tools voor andere studenten om met die onzekerheid om te gaan; dat doen ze volgens de design thinking methode (zie elders in dit nummer); ze testen de ontwikkelde tools bij medestudenten en stellen ze bij. Daar leren beide partijen van en het onderwijs heeft er structureel baat bij. Bovendien weten studenten zelf veel beter wat er speelt en wat ze nodig hebben dan wij."

Kaartspel

"Tijdens een eerdere fase van het onderzoek naar Veilige Onzekerheid is onder andere een kaartspel ontwikkeld met vier soorten kaarten:

Alarmbel:
waar word je onzeker van?

Anker: waar kun je op vertrouwen?
Wie kan jou erbij helpen?

Aanjager: waar krijg je energie van?

Actie: wat ga je nu doen?"

"Zo'n kaartspel helpt om de onzekerheid te analyseren, te bespreken én te gebruiken in je voordeel. Onzekerheid is namelijk ook een kracht: het maakt je nieuwsgierig, het zorgt dat je hulp vraagt, dat je keuzes maakt, maar daarvoor moet je je wel veilig genoeg voelen. Vandaar het concept 'veilige onzekerheid': we

willen de onzekerheid niet weggooien of verminderen, maar leren hanteren. Met dat doel hebben studenten in de Ontwikkelwerkplaats bijvoorbeeld een planschema ontworpen en een overzicht van verwachtingen die een student en een opdrachtgever van elkaar mogen hebben."

Toolkit

"We vragen studenten die hebben deelgenomen aan de Ontwikkelwerkplaats om in een brief aan de volgende groep te schrijven wat ze ervan geleerd hebben en wat ze beter anders hadden kunnen doen. Ze zijn vaak heel erg verrast door het resultaat en zien ook wat ze hieraan na de opleiding in hun werk kunnen hebben als ze met professionele onzekerheid te maken krijgen."

"Uiteindelijk moet er een toolkit komen met allerlei hulpmiddelen, inclusief gebruiksaanwijzingen. Die wordt publiek toegankelijk voor scholen in heel Nederland. Daarnaast zijn we bezig om samen met hogescholen uit Polen, Duitsland en Finland een Europese subsidie aan te vragen om dit idee verder uit te werken."

Lidwien van der Pas

Link naar meer informatie over dit project:
<https://onderzoek.hu.nl/Onderzoekers/Stijn-Bollinger>

Meer weten: neem contact op met Stijn Bollinger (Stijn.bollinger@hu.nl).

Voorbeeld van hoe een student het kaartspel heeft gebruikt: eerst zijn drie van de vier A's (Alarmbellen, Ankers en Aanjagers) ingevuld en gecombineerd, waarna een Actieplan bedacht kon worden (de vierde A).

Savine Plat en Daniëlle Huijbregtse, beiden afgestudeerd SJD'er, hebben in het studiejaar '17-'18 deelgenomen aan de Ontwikkelwerkplaats.

Savine: "Ik vond het heel prettig om iets creatiefs te doen, als tegenhanger voor het lezen en schrijven en achter mijn laptop zitten tijdens mijn afstudeeronderzoek. Maar het was ook moeilijk om van niks tot iets te komen. Daniëlle en ik hebben uiteindelijk een app bedacht voor activiteiten die je kunt doen als je een rustpauze neemt, bijvoorbeeld een half uur wandelen. Die app moet wel nog verder technisch ontwikkeld worden." Daniëlle: "We ontdekten dat veel studenten het lastig vonden om te pauzeren en - als ze dat wel deden - om op tijd weer te beginnen, zodat ze er niet helemaal uit waren. Ik vond dat zelf ook moeilijk: ging te lang door en maakte daardoor juist slordigheidsfouten. We hebben behalve pauzetips ook inspirerende quotes toegevoegd. Ik vond het heel fijn om te merken dat ik niet de enige was die zich onzeker voelde en om er met anderen over te praten hoe zij ermee omgaan."

INTERVENTIE JURIST

**"MENSEN OM MIJ HEEN
HEBBEN MIJ ZIEN GROEIEN"**

Hij had allerlei baantjes gehad, zoals administratief/technisch medewerker van KPN, toen hij ontslag nam en zich afvroeg wat hij zou gaan doen. **Ahmed Al-Aiz** solliciteerde in 2010 op een vacature bij het Openbaar Ministerie en werd aangenomen als juridisch medewerker bij het arrondissementsparket Amsterdam. "Het ging om 16 functies bij het OM, waarvan twee bij het arrondissementsparket Amsterdam. In totaal solliciteerden er 200 mensen, uiteindelijk was ik één van de twee die in Amsterdam aan de slag konden. Ik moest werken en een opleiding doen: juridisch zakelijke dienstverlening op mbo-4 niveau."

"Al gauw was duidelijk dat het studeren goed ging en dat ik meer kon. In 2013 ging ik naar een open dag van de HU. Ik zocht een opleiding die bij mij paste, met goede begeleiding van de studenten, want ik vind het belangrijk dat ze je niet aan je lot overlaten. Op de open dag had ik een heel goed gesprek met Renée Schakel en ik wist meteen dat ik de studie HBO-Rechten in deeltijd wilde doen. Mijn werkgever vond het goed, maar vond het ook een gedurfd besluit: ik betaalde mijn studie zelf, en wat nou als het niet zou lukken? Mijn eerste vak was een inleiding op het recht, gegeven door Renée Schakel. Ik haalde er een 9 voor en wist dat ik de studie dus aankon. Dat goede gevoel is steeds gebleven. Ik had een goede relatie met de docenten: heel open mensen die de studenten naar een hoger niveau willen helpen."

"Toen ik in 2014 met goede cijfers mijn propedeuse haalde, reageerde het OM heel enthousiast: ze hadden vertrouwen in mij en wilden me een meer passende functie bieden. Nadat ik een aantal juridisch inhoudelijke functies had gehad, werd ik in 2017 interventie jurist. In feite ben ik de rechterhand van de officier van justitie. Als de politie een verdachte aanhoudt en in verzekering stelt, beoordeel ik samen met de officier van justitie of er genoeg redenen zijn om de voorlopige hechtenis bij de rechter-commissaris te vorderen, of dat de verdachte naar huis kan. Ik maak ook de tenlastelegging, de kern van de dagvaarding. Het is een afwisselende functie, waarin je juridische kennis nodig hebt en stressbestendig moet zijn. De HBO-Rechtenopleiding sloot er goed bij aan."

"Tijdens de studie ben ik een schakeltraject begonnen aan de Open Universiteit, waar ik in februari start met mijn Master rechtsgeleerdheid met civiel effect. Deze studie maakt het mogelijk om een togaberoep uit te oefenen, de functie van de officier van justitie bijvoorbeeld. Ik hoop dit op termijn te bereiken. Mensen om mij heen hebben mij zien groeien, mede dankzij de studie aan de HU. Ik had van tevoren nooit bedacht dat ik mij zo zou ontwikkelen." ■

Bas Nieuwenhuijsen

NIEUWE LEERGANG VOOR JUSTITIETOLKEN NEDERLANDSE GEBARENTAAL

"VERBINTENIS, PRIVAATRECHT, BEVOEGDHEID:

DAT MOETEN DE DEELNEMERS VERTALEN"

Het Instituut voor Gebaren, Taal en Dovenstudies gaat vanaf januari 2019 aan de Hogeschool Utrecht een kleine groep tolken Nederlandse Gebarentaal opleiden tot gespecialiseerde justitietolken. Het instituut doet dit in samenwerking met de opleiding HBO-Rechten.

De post-hbo-opleiding duurt een jaar. Wanneer je je in Nederland wilt registreren als gekwalificeerd tolk Nederlandse Gebarentaal moet je de bacheloropleiding daartoe hebben voltooid. Deze opleiding is alleen te volgen aan de Hogeschool Utrecht. In het werkveld is behoefte aan meer tolken Nederlandse Gebarentaal die goed thuis zijn in het juridische domein, zodat zij kunnen tolken in justitiële setting.

Docent tolkvaardigheden Liesbeth Wulffraat heeft de leiding over het opzetten van de nascholing. De opleiding zal uit twee onderdelen bestaan. Het eerste onderdeel betreft juridische kennis en kennis van het justitiële proces. De tolken krijgen onderwijs in strafprocesrecht, materieel strafrecht en vreemdelingenrecht. Het tweede onderdeel betreft de benodigde rechtsterminologie in de Nederlandse Gebarentaal en tolkvaardigheden binnen deze setting. Het Instituut voor Recht en het Instituut voor Gebaren, Taal en Dovenstudies zullen beide veertien bijeenkomsten van twee uur aanbieden. Een dove docent met ervaring in justitiële context zal de lessen over het gebruik van Nederlandse Gebarentaal in deze setting verzorgen.

Docent Talien van der Dussen ontwikkelt het onderdeel over het recht. Van der Dussen: "Mijn opdracht is een inleiding in het recht te ontwerpen, om de deelnemers vertrouwd te maken met de terminologie op een aantal rechtsgebieden. Ik richt me op het algemeen recht en op strafrecht, vreemdelingenrecht en privaatrecht (bijvoorbeeld echtscheidingen), want in

Talien van der Dussen verdiept zich in gebarentaal.

die rechtsgebieden werken de meeste tolken. Verbintenis, privaatrecht, bevoegdheid: dat soort woorden moeten de deelnemers kunnen vertalen. We gaan aan de slag met het boek *De wereld van het recht* van Parviz Samim en Amber Bolk."

Er zijn mooie plannen voor de leergang, zoals een les bij de rechtbank, waar

meteen getolkt kan worden. Het streven is dat de docent recht en de docent tolkvaardigheden allebei bij alle lessen aanwezig zijn. Van der Dussen: "Ik heb zelf nog helemaal geen kennis van gebarentaal. Daarom ga ik binnenkort een les meelopen bij de bacheloropleiding Tolk Nederlandse Gebarentaal." ■

Loulou Edelman

Nederlandse Gebarentaal

Nederlandse Gebarentaal (NGT) wordt in Nederland gebruikt in de communicatie onder doven en tussen doven en horenden. Het is een volwaardige taal met een eigen woordenschat en grammatica, waarin gebruikers alles kunnen uitdrukken wat zij willen. Nederlandse Gebarentaal is niet verzonden, maar heeft zich op dezelfde natuurlijke manier ontwikkeld als bijvoorbeeld het gesproken Nederlands. Doven-gemeenschappen in andere landen gebruiken weer andere gebarentalen.

GEFELICITEERD AFGESTUDEERDEN JULI - SEPTEMBER 2018

Op deze plek feliciteerden wij tot nu toe alle studenten bij naam die sinds het verschijnen van het vorige nummer zijn afgestudeerd. Op grond van de AVG mogen wij dit niet meer doen, zonder vooraf toestemming te hebben gekregen van de studenten. Dat is ons niet op tijd gelukt, zodat de lijst met namen helaas ontbreekt. Niettemin feliciteert de redactie van HURidisch iedereen die de afgelopen maanden is geslaagd van harte met het succesvol afronden van de opleiding.

AV Nexus

Mail: Info@avnexus.nl

www.avnexus.nl, www.facebook.nl/avnexus.

Alumnivereniging SJD

Mail: alumniverenigingsjd@gmail.com

**“COMING TOGETHER IS A BEGINNING;
KEEPING TOGETHER IS PROGRESS;
WORKING TOGETHER IS SUCCES”**

Henry Ford